A New Archaeological Site in Varėna District

In 2016, Dubičiai Stone Age Settlement was discovered during a survey in the SE part of Varėna District. It was founded on a sandy, roughly 3–6 m high and 40–50 m wide, terraced ridge and its S slope (Fig. 1). The settlement's territory has been severely damaged by human agricultural activities and currently occupies roughly 160 x 100 m area of forest (Fig. 2).

The site was identified as a find spot in 1992–1994 during a survey by E. Šatavičius on the shore of former Lake Pelesa. In 2016, it was determined that the settlement's cultural layer, which is approximately 10–30 cm thick, has survived in many places (Fig. 3). Abundant flint surface finds: flakes and isolated blades as well as several artefact fragments and cores were discovered at the badly disturbed locations (Fig. 4).

The flint finds and isolated small sherds of hand built pottery found at the settlement can be dated to the Mesolithic–Middle Neolithic.

Žilvinas Montvydas

Žvalgymai Raseinių, Šilalės ir Tauragės rajonuose

2016 m. rugpjūčio 10–14 ir spalio 22–23 d. surengti archeologiniai žvalgymai Raseinių, Šilalės ir Tauragės rajonuose. Ieškota nežinomų archeologinių paminklų, remiantis archyviniais LŽV, VAK, žvalgomųjų ekspedicijų ataskaitų, muziejų ir kitokiais duomenimis. Tyrimų metu žvalgyta 13 vietų (1 pav.). Ekspedicijoje dalyvavo LLTI ir KU doktorantai, Kaišiadorių ir Tauragės muziejų muziejininkai, Skaudvilės gimnazijos moksleiviai.

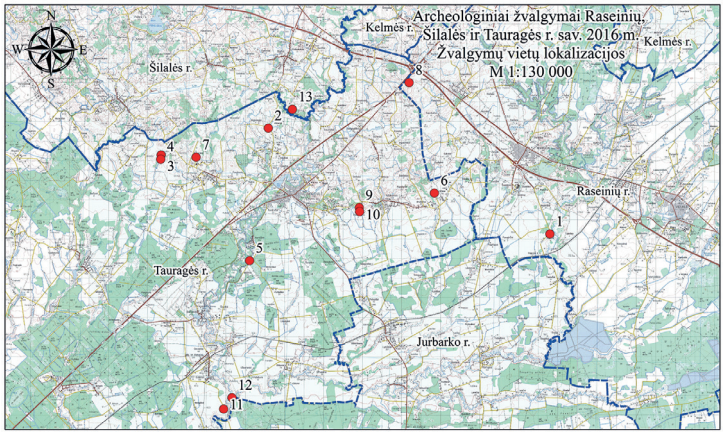

1 pav. Žvalgytos vietos kartografiniame 1996 m. Lietuvos Respublikos topografiniame žemėlapyje M 1:50 000: 1 – Sugintai (Raseinių r.); 2 – Keteriai; 3 – Mockaičiai (Kačkalnis); 4 – Mockaičiai (Kapukai); 5 – Norkiškė; 6 – Očikiai; 7 – Pabambiai; 8 – Paprūdžiai; 9 – Pauliškiai (Pupkalnis); 10 – Pauliškiai (Senkapis); 11 – Santakai; 12 – Užkerteniai (2–13 – Tauragės r.); 13 – Simėnai (Šilalės r.). Ž. Montvydo brėž.

Fig. 1. Surveyed locations in the 1996 topographic map of Lithuania, scale 1:50 000: 1 – Sugintai (Raseiniai District); 2 – Keteriai; 3 – Mockaičiai (Kačkalnis); 4 – Mockaičiai (Kapukai); 5 – Norkiškė; 6 – Očikiai; 7 – Pabambiai; 8 – Paprūdžiai; 9 – Pauliškiai (Pupkalnis); 10 – Pauliškiai (Senkapis); 11 – Santakai; 12 – Užkerteniai (2–13 – Tauragė District); 13 – Simėnai (Šilalė District).

Keterių kapinynas (Skaudvilės sen., Tauragės r. sav. (LKS94 X409165 Y6145655). 1977 m. į Upynos (Šilalės r., Upynos sen.) liaudies amatų muziejų pateko I tūkst. pabaiga – II tūkst. pradžia datuotinas kryžinis smeigtukas (2 pav.), surastas Keterių kaime prie senųjų kapinių. Dirbinys, jo radimo ir patekimo į muziejų aplinkybės aprašytos kraštotyrininko Vlado Statkevičiaus mašinraščio „Kraštotyrininko užrašai" III knygoje (*KPC PB*, f. 20, a. 2, b. 24). Joje nurodoma, kad radinys aptiktas prie Keterių kaimo kapukų, užsimenama, kad toje vietoje buvo randama ir daugiau radinių.

Išanalizavus XIX–XX a. kartografinius šaltinius paaiškėjo, kad kapinynas buvo žalojamas tiesiant ir tiesinant greta esančius kelius, jame buvo statomi kryžiai ir koplytėlės. Šiuo metu žemės paviršiuje išsiskiria tik apie 30x20 m dydžio senais medžiais apaugęs kaimo kapinių kauburys, kurį supa jaunas pušynas ir dirvonuojantys laukai.

Žvalgytas į Š ir ŠR nuo kapinių kauburio esantis 800 m^2 plotas, aptikti 9 archeologiniai ir antikvariniai radiniai, iš kurių 4 datuojami XVII a. II puse ir sietini su laidojimo paminklu. Tai Jono Kazimiero Lenkijos ir LDK šilingai (3 pav.), žiedas praplatinta priekine dalimi ir juostinis žiedas, ornamentuotas 3 išilginėmis linijomis (4 pav.). Remiantis turimais duomenimis, galima teigti, kapinynas įkurtas II tūkst. pradžioje, o vėliau (XVII a.?) jame vėl imta laidoti. Apie naują archeologinį paminklą pranešta KPD.

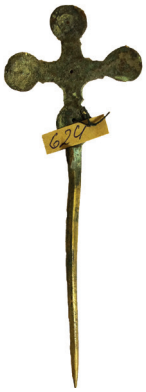

0 5 cm

2 pav. 1977 m. Keterių kapinyne surastas, Upynos liaudies amatų muziejuje saugomas kryžinis smeigtukas. Ž. Montvydo nuotr.

Fig. 2. The cruciform pin found in Keteriai Cemetery in 1977 and preserved in Upyna Folk Art museum (Lith. Upynos liaudies amatų muziejus).

0 2 cm

3 pav. Keterių kapinyne surastos monetos. Ž. Montvydo nuotr.

Fig. 3. Coins found in Keteriai Cemetery.

0 3 cm

4 pav. Žvalgymų metu Keterių kapinyne surasti žiedai. Ž. Montvydo nuotr.

Fig. 4. Rings found during the survey in Keteriai Cemetery.

0 3 cm

5 pav. Prie Očikių kaimo kapinių surasta 1735 m. Rusijos imperijos denga. Ž. Montvydo nuotr.

Fig. 5. The 1735 Russian Empire denga discovered near the Očikiai village cemetery.

Očikių kapinės (Tauragės r., Skaudvilės sen.) (LKS94 X417655 Y6142371). LŽV Očikių kaimo anketoje minima vieta, vadinama Kapukais, apie kurią buvo kalbama, kad joje laidojo maro laikais. Paminklas yra Očikių kaimo laukuose, 800 m į Š nuo kelio Skaudvilė–Nemakščiai tilto per Upynikės upelį. Objektas buvo įtrauktas į Lietuvos TSR kultūros paminklų sąrašą (AV 1481), žvalgytas 1973 (*KPC PB*, f. 27, a. 1, b. 37, l. 14) ir 1981 m. (*KPC PB*, f. 27, a. 1, b. 99,

l. 43). Pastarosios ekspedicijos dalyviai konstatavo, jog tai ne archeologinis paminklas, o senosios kaimo kapinės ir objektas buvo išbrauktas iš paminklų sąrašo. 2016 m. žvalgant aplink greta kapinių esančius arimus, aptikta 1735 m. Rusijos imperijos denga (5 pav.). Tikėtina, kad kapinės šioje vietoje egzistavo jau XVIII a.

Pabambių radimvietė (Tauragės r., Skaudvilės sen.) (LKS94 X405483 Y6144194). LŽV Pabambių kaimo anketoje minima vieta, vadinama Pabambine lanka, kurioje pirmosios Lietuvos Respublikos laikotarpiu kasant durpes rasta pintinė su riešutais ir gilėmis bei 1,5 m storio ąžuolas. Pabambių kaime vizualiai žvalgytas dirbamas laukas, kuris yra apie 460 m į ŠR nuo kelio Skaudvilė–Upyna sankryžos su Pabambių kaimo keliuku. Tai žemas bevardžio melioruoto upelio slėnis, kuriame yra keletas smėlingų pakilumų – salelių. Vienoje jų aptikta akmens amžiaus radinių: titnaginis gremžtukas (6 pav.) ir titnago nuoskalų. Tauragės ir Šilalės rajonuose akmens amžiaus paminklai pažįstami tik iš retų atsitiktinių radinių, todėl šią vietovę ateityje vertėtų patyrinėti įdėmiau.

Paprūdžių kapinynas (Tauragės r., Skaudvilės sen.) (LKS94 X416380 Y6148002). Paprūdžių kapinyno vieta yra dešinėje plento Tauragė–Šiauliai pusėje, apie 820 m į PV nuo Kryžkalnio sankryžoje įrengto eismo žiedo ir apie 240 m į PR nuo plento sankryžos su į Paverkalnio kaimą vedančiu keliuku. 1979 m. A. Tautavičius ardomame kapinyne ištyrė 290 m^2 plotą, aptiko apardytus XV–XVI a. griautinius kapus, XIII–XIV a. degintinių kapų pėdsakų bei pavienių X–XIV a. radinių (*ATL 1978 ir1979 metais,* 1980, p. 104–107). 1981 m. objektą MMT (*KPC PB,* f. 27, ap. 1, b. 99, l. 50), kaip ir A. Tautavičius, rekomendavo išbraukti senkapį (AV 1482) iš Lietuvos TSR kultūros paminklų sąrašo. 2015 m. pavasarį lankantis Paprūdžių kapinyno vietoje, prie pat Tauragės–Šiaulių plento, žiemkenčiais

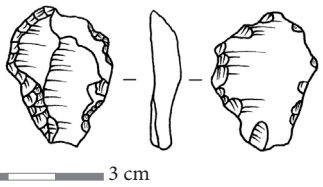

6 pav. Pabambių radimvietėje surastas titnaginis gremžtukas. T. Rimkaus piešt.

Fig. 6. A flint scraper found at the Pabambiai site.

7 pav. Netoli Paprūdžių kapinyno dirvoje aptiktas vytinės antkaklės lankelio fragmentas in situ. 2015 05 17. Ž. Montvydo nuotr.

Fig. 7. A fragment in situ of a twisted wire neck-ring shank discovered in the soil near Paprūdžiai Cemetery. 17 May 2015.

užsėtame lauke, aptiktas žemės paviršiuje gulintis vytinės antkaklės lankelio fragmentas (7 pav.). Kadangi kapinynas daugelį metų ardytas, jo aplinka ariama, tikėtina, kad žemėje gali būti likę ir daugiau atsitiktinių radinių.

Simėnų kapinynas (Šilalės r., Bijotų sen.) (LKS94 X410401 Y6146637). Archeologinių žvalgymų metu aptiktas nežinomas laidojimo paminklas – Simėnų kapinynas. Jis yra Pelos upelio kairėje pusėje, slėnio aukštumoje, spygliuočių miške, 880 m į PV nuo Simėnų (Ivankių) piliakalnio su priešpiliu ir gyvenviete (UK 23922), 930 m į ŠV nuo Pelos ir Ančios santakos, 1,25 km į PR nuo kelio Skaudvilė–Bijotai tilto per Pelos upelį (8 pav.).

8 pav. Simėnų kapinynas iš PR. Lyguma ir pakilumos kraštas – archeologinių dirbinių radimvietė. 2016 08 13. Ž. Montvydo nuotr.

Fig. 8. Simėnai Cemetery, as seen from the SE. The flat area and the elevation's edge are an archaeological artefact find spot. 13 August 2016.

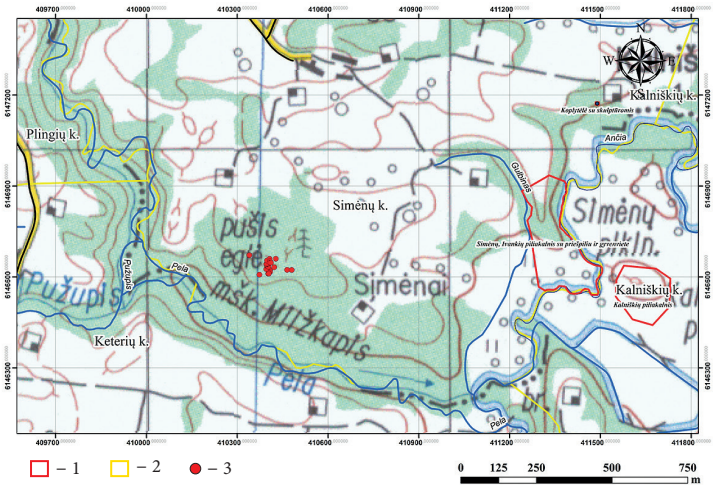

9 pav. Simėnų kapinyno ir miško, vadinamo Milžkapiu, lokalizacija 1996 m. Lietuvos Respublikos topografiniame žemėlapyje: 1 – kultūros paveldo objektai; 2 – kaimų ribos; 3 – archeologinių radinių radimvietės. Ž. Montvydo brėž.

Fig. 9. The location of Simėnai Cemetery and Forest, also known as Milžkapis, marked in the 1996 topographic map of Lithuania: 1 – cultural heritage objects; 2 – boundaries of villages; 3 – sites with archaeological finds.

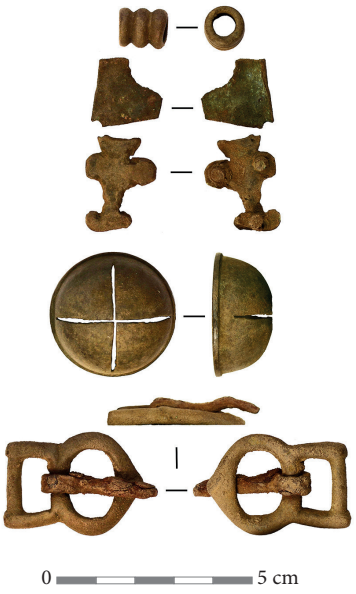

10 pav. Žvalgant Simėnų kapinyne aptikti radiniai. Ž. Montvydo nuotr.

Fig. 10. Finds discovered during the survey in Simėnai Cemetery.

Lietuvių kalbos institute saugomoje Gyvosios kalbos vietovardžių kartotekoje užfiksuotas toponimas – Simėnų kaimo kalva vadinama Milžkapiu. 1986 m. jaunųjų žygeivių „Giliukas“ ekspedicijos metu (vadovas V. Almonaitis) apie šią vietą buvo užrašyta trumpa žinutė–padavimas: *Saka, milžiną kuokį čia kavuojen*. Milžkapio pavadinimas įrašytas 1996 m. Lietuvos Respublikos topografiniame žemėlapyje, juo vadinamas čia esantis miškas (9 pav).

XIX a. pabaigos kariniuose topografiniuose žemėlapiuose šiame miškelyje pažymėta koplytėlė. Nustačius apytiksles koordinates, jos aplinkoje atlikti žvalgymai. Aptikti 23 radiniai, kurių dauguma yra XIII–XV a. dirbiniai. Tai skambalo dalis, dvinarė dirželio sagtelė, piniginės apkalas, karolis (10 pav.), ylos (viena jų tordiruotu viduriu), geležinio pentinuko ir neidentifikuojamų dirbinių fragmentai. Tyrimų metu apdegusių dirbinių nerasta, tad visi radiniai veikiausiai iškelti iš apardytų griautinių kapų. Netoli esančiame Simėnų (Ivankių) piliakalnyje 1996 m. žvalgymų metu buvo aptiktas žiedas praplatinta priekine dalimi su sukimo imitacija, kuris datuojamas XIV–XV a. (*KPC PB,* f. 39, a. 1, b. 1334, p. 20). Remiantis šiais duomenimis, tikėtina, kad 2016 m. atrastame kapinyne buvo laidojami piliakalnį naudojusios bendruomenės nariai.

2016 m. archeologinių žvalgymų metu Tauragės, Raseinių ir Šilalės r. savivaldybėse vizualiai ir metalo ieškikliais žvalgyta 13 vietovių. Aptikta akmens amžiaus radimvietė Pabambių kaime, XIII–XV a. Simėnų kapinynas, XVII a. Keterių senkapis. Kitose žvalgytose vietovėse surinkta pavienių radinių, ataskaitoje apie kai kurias iš jų pateikiami gausūs archyviniai duomenys. Tyrimų metu iš viso surasti 72 archeologiniai ir antikvariniai radiniai, jie perduoti į Tauragės krašto muziejų. Žvalgomojo pobūdžio ekspedicijas Raseinių, Šilalės ir Tauragės rajonuose planuojama tęsti.

Field Surveys in Raseiniai, Šilalė, and Tauragė Districts

In August and October 2016, surveys were organised at 13 locations in Raseiniai, Šilalė, and Tauragė Districts in order to search for unknown archaeological sites (Fig. 1). 17th-century Keteriai cemetery (Figs. 2–4), a Stone Age find spot in Pabambiai village (Fig. 6), 13th–15th-century Simėnai Cemetery (Figs. 7–10), and a total of 72 archaeological and antiquarian finds, including an 18th-century coin near Očikiai village (Fig. 5), were discovered.

Gediminas Petrauskas,
Vykintas Vaitkevičius,
Aistė Petrauskienė,
Ernestas Kuckailis

Lietuvos partizaninio karo vietų žvalgymai Radviliškio rajone

2016 m. rugpjūtį Lietuvos laisvės kovos įamžintojų sąjūdis ir VU Istorijos fakultetas surengė penktąją akademinio jaunimo vasaros stovyklą–seminarą „Laisvės kovų atmintis“. Stovyklos metu buvo tęsiami kompleksiniai laisvės kovų kraštovaizdžio Balandiškio apylinkėse (Radviliškio r.) tyrimai (*ATL 2014 metais*, 2015, p. 587–592; *ATL 2015 metais*, 2016, p. 498–510). Grinkiškio ir Šaukoto seniūnijose ieškota naujų ir mažai žinomų Lietuvos partizaninio karo vietų, ypatingas dėmesys buvo sutelktas į išsamius Užpelkių kautynių vietos žvalgymus. Aptikti radiniai perduoti saugoti į ŠAM.

Lietuvos partizanų ryšininkų Sąjų sodyba **Balandiškyje** – vienintelė tyrinėta Lietuvos partizaninio karo įvykius menanti sodyba. 2010 m. archeologiniai tyrimai atlikti buvusio